

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

-

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Asiakasmitoituksesta säätäminen lailla on hyvä suunta, joskin 35 lasta/sosiaalityöntekijä on edelleen suuri määrä. Kohtuullinen asiakasmäärä mahdollistaa riittävän paneutumisen jokaisen asiakaslapsen ja heidän perheidensä elämään, varmistaen näin myös mahdollisuuden tarkoituksenmukaisen tuen järjestämiseen ja esim. sijoitusten välttämisen aina, kun se on mahdollista.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Ei kantaa

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

-

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4

-

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä säätelyllä olisi?

-

6 a. Arvioitko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Kyllä pääosin

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

Perusteluissa viitataan moniammatilliseen kuntouttavaan tukeen, ja moniammatillisuuden sekä riittävän osaamisen merkitys haastavimmissa asiakastilanteissa ja tuentarpeissa onkin tärkeää pitää keskiössä, jottei tehostettu avohuollon tukitoimi pelkisty "vain perhetyöksi" suuremmalla tapaamis- ja tuntimäärällä. Vaativimmissa haasteissa perheet nimenomaan tarvitsevat laaja-alaista, moniammatillista tukea ja kuntouttavaan työhön onkin hyvä saada sosiaalihuollon ammattilaisten (esim. sosionomit ja sosiaalityöntekijät) lisäksi tiiviisti mukaan mm. psykologien osaaminen, psykiatrinen erikoisosaaminen, (perhe)terapeuttinen osaaminen yms. Nimenomaan tätä työtä on avohuollon palveluissa tärkeää edelleen kehittää.

Moniammatillisen kuntouttavan kotiin vietävän työn käyttäminen on mahdollista jo nykyislainsäädännön nojalla, ja näitä palveluita jo osa kunnista hyvin hyödyntääkin. Lainsäädännön päivittäminen näiltä osin voisi kuitenkin vielä vahvemmin ohjata mm. kotiin vietävän moniammatillisen perhekuntoutuksen käyttöön, mikä puolestaan ehkäisisi sijoitusten tarvetta.

Vaihtoehtona uuden 37 b §:n säätämiseksi voisi lain 35 § kohtaa perhekuntoutus täsmentää ja/tai perusteluja/tarkoitusta avata (tarkoittaa moniammatillista kuntouttavaa työskentelyä lapsen ja läheisten kanssa kotiin vietävänä tai laitosuotoisena kuntoutuksena).

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa säätelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla säätelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän säätely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

-

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu säätely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

-

9 a. Onko 49 a §:n säätely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Ei kantaa

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

-

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

Ei kantaa

Vapamuotoiset huomiot kohdasta 10

-

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Ei kantaa

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

-

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enimmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

-

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Ei kantaa

Vapamuotoiset huomiot kohdasta 13

-

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

-

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

-

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

-

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

-

66 § Henkilöntarkastus

-

68 § Kiinnipitäminen

-

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

-

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

-

70 § Eristäminen

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

Ei kantaa

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

-

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

-

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

-

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisvelvoitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

-

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

-

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion

lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

-

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

Yleisesti

Lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain henki on, että varhaisempi tuki ja avohuolto/avopalvelut ovat aina ensisijaisia ja näillä tulisi kaikin keinoin pyrkiä varmistamaan lapsen mahdollisuus asua kotona sekä ehkäistä huostaanottojen/sijoitusten tarvetta. Julkisessa keskustelussa ja nyt myös tässä lakiesityksessä avopalvelut (niin sosiaalihuollon kuin lastensuojelun) jäävät ikään kuin sivulauseeksi sijaishuollon jalkoihin (tarkoitus tehdä lakeihin merkittäviä muutoksia/lisäyksiä myös avopalveluiden osalta mutta otsikkotasolla puhutaan vain vaativaa sijaishuoltoa koskevasta lainsäädännöstä). Ilahduttavaa toki on, että myös avohuoltoa ja varhaisempaa tukea pyritään lainsäädäntöä päivittämällä entisestään korostamaan ja vahvistamaan.

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

Sosiaalihuoltolaki 18 a § (perhekuntoutus)

On erittäin positiivista, että myös sosiaalihuoltolakiin säädetään lain tasolla yhtenä tukitoimena perhekuntoutus. Tämän määrittelyssä on kuitenkin ehkä tapahtunut jokin ajatusvirhe, kun perhekuntoutus on sosiaalihuoltolain mukaisena tukitoimena nyt tässä määritelty vain laitospuoliksi. Usein laitospuolinen perhekuntoutus nähdään sinä kaikkein järeimpänä avopalveluna ja siksi on ristiriitaista, että lastensuojelun puolella perhekuntoutus voi olla myös kotiin vietävää (mikä on erittäin järkevää kehitystä ja mitä tutkimustietokin tukee) mutta sosiaalihuollon asiakkuudessa se on tässä puoliksi vain laitospuolinen. Myös sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa olevien lasten/perheiden osalta tarve voi olla erityisesti moniammatilliseen, kuntouttavaan työhön kotiin suuntautuen (ei vain laitospuolisuudessa ympärivuorokautisena palveluna vaan myös kotiin suuntautuvana). Sosiaalihuoltolakiin olisi siis hyvä kirjata perhekuntoutuksen mahdollisuus joko kotiin suuntautuvana tai laitospuolisuutena toteuttaen.

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

26 a §

Esityksessä selvennetään, että palvelutarpeen arviointia ei voi hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta tai kolmannen sektorin toimijalta. Olisi syytä täsmentää kuitenkin, että työparia arviointityöhön voisi hankkia myös yksityiseltä tai kolmannelta sektorilta. Esimerkiksi palvelutarpeen

arvioinnista virkavastuulla vastaava ja sen toteutukseen osallistuva sosiaalityöntekijä voi tarvita tuekseen erikoisosaamista (esim. psykologiosaamista, psykiatrasta osaamista jne.) ja tätä täydennysmahdollisuutta ei tulisi poissulkea.

Perusteluissa on viitattu myös STM:n laatusuosituksesta ajatukseen, että "kaikki lastensuojeluprosessin eri vaiheissa tehtävä arviointityö tehdään virkavastuulla". Oleellista olisi täsmentää, että tarkoitetaan lastensuojelutarpeen tai sosiaalihuollon palveluiden ja asiakkuuden tarpeen arviointia. On tärkeää ymmärtää, että lapsille ja perheille suunnatut palvelut voivat sisältää myös muuta kuin suoraan tukitoimien määrittelyyn tai asiakkuuden tarpeeseen liittyvää arviointia - ammatillista arviointia esimerkiksi perheen sisäisestä vuorovaikutuksesta, vanhemmuudesta, vanhemman mielenterveydestä jne. Lisäksi on olemassa monia hyödyllisiä arviointiin liittyviä menetelmiä (perhearviointimenetelmä, vuorovaikutuksen arvioinnin erilaiset menetelmät jne.). Arvioivien menetelmien tavoitteena on mm. lisätä perheiden omaa ymmärrystä tilanteistaan, vahvuuksistaan ja muutostarpeistaan sekä tuottaa lisätietoa asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle muun käytössä olevan tiedon rinnalle, jotta hänellä on riittävät ja kattavat kokonaistiedot ja käsitys asiakkaansa kokonaistilanteesta ja hän pystyy näin viemään eteenpäin lastensuojeluprosessia, suunnittelemaan ja järjestämään tarvittavia tukitoimia jne. On asiakkaiden kannalta erittäin tärkeää, ettei tällaisten arvioivan työotteeseen perustuvien palveluiden käyttöä estetä tai hankaloiteta. Avoimuuden ja läpinäkyvyyden kannalta on myös tärkeää, että palvelusisällöistä puhutaan niiden "oikeilla nimillä" eikä esimerkiksi vanhemmuuden arviointia otsikoida perhekuntoutukseksi, joka oikeasti onkin arviointia vanhemmuuden kyvyistä (arvioiva työote vs. muutokseen tähtäävä työote). Sijaishuollon osalta puhutaan tässäkin taustamateriaalissa / esityksessä arviointityöstä (esim. arviointi- ja pysäytysjakso sijaishuoltoyksikössä, arviointi- ja vastaanottokodit). Samankaltaisesti pitää olla avoimesti ja läpinäkyvästi arvioivan työotteen käytön mahdollisuus myös avopalveluissa.

Sosiaalihuoltolaki 18 a § (perhekuntoutus)

On erittäin positiivista, että myös sosiaalihuoltolakiin säädetään lain tasolla yhtenä tukitoimena perhekuntoutus. Tämän määrittelyssä on kuitenkin ehkä tapahtunut jokin ajatusvirhe, kun perhekuntoutus on sosiaalihuoltolain mukaisena tukitoimena nyt tässä määritelty vain laitospuotoiseksi. Usein laitospuotoinen perhekuntoutus nähdään sinä kaikkein järeimpänä avopalveluna ja siksi on ristiriitaista, että lastensuojelun puolella perhekuntoutus voi olla myös kotiin vietävää (mikä on erittäin järkevää kehitystä ja mitä tutkimustietokin tukee) mutta sosiaalihuollon asiakkuudessa se on tässä puotoiltu vain laitospuotoisena. Myös sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa olevien lasten/perheiden osalta tarve voi olla erityisesti moniammatilliseen, kuntouttavaan työhön kotiin suuntautuen (ei vain laitospuolosuhteissa ympärivuorokautisena palveluna vaan myös kotiin suuntautuvana).

Ailoranta Mikko

